

Nr 58*Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående
vissa anslag till universitetssjukhusen m. m.*

(3:e avd.)

I propositionen nr 1 har Kungl. Maj:t under elfte huvudtiteln föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, för budgetåret 1959/60 beräkna följande anslag, nämligen under punkten 59 till Bidrag till vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid serafimerlasarettet m. m. ett reservationsanslag om 700 000 kronor, under punkten 68 till Bidrag till viss utrustning vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund ett reservationsanslag om 73 000 kronor samt under punkten 70 till Bidrag till vissa byggnadsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund m. m. ett reservationsanslag om 5 840 000 kronor.

I samma proposition har Kungl. Maj:t beträffande kapitalbudgeten under statens allmänna fastighetsfond (bilaga 32, punkten 8) föreslagit riksdagen att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala för budgetåret 1959/60 beräkna ett investeringsanslag av 3 500 000 kronor.

Därefter har Kungl. Maj:t i propositionen nr 95, under återopande av bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 6 mars 1959, framlagt de förslag, vilka framgår av den följande redogörelsen.

1:o) **Bidrag till vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid serafimerlasarettet m. m.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att dels medgiva, att automatisk telefonväxel för serafimerlasarettet må beställas till en beräknad kostnad av 100 000 kronor, att gäldas tidigast under budgetåret 1960/61, dels ock till Bidrag till vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid serafimerlasarettet m. m. för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kronor.

För detta ändamål är i gällande riksstat uppfört ett reservationsanslag av 600 000 kronor.

Totalkostnaden för den upprustning av serafimerlasarettet, som i princip godtagits av statsmakterna, uppskattades enligt av särskilt tillkallade sakkunniga år 1957 verkställda preliminära kostnadsberäkningar till 3 602 000 kronor. Vid den överarbetning av de sakkunnigas förslag, som byggnadsstyrelsen verkställt i fråga om de i en första etapp av upprustningen ingå-
1 — *Bihang till riksdagens protokoll 1959. 6 saml. Nr 58*

ende byggnads-, installations- och förbättringsarbetena har framkommit, att vissa av dessa arbeten kommer att bli avsevärt mer kostnadskrävande än vad de sakkunniga beräknat. Enligt det med Stockholms stad träffade avtalet rörande bl. a. fördelningen av kostnaderna för sagda upprustning har staden åtagit sig att bidra med 60 procent av de verkliga kostnaderna för utförandet av byggnadsarbeten och installationer m. m. Den omständigheten, att byggnadsstyrelsens kostnadsberäkningar överstiger de sakkunnigas kalkyler, inverkar således icke på stadens bidragsskyldighet enligt avtalet. Vid avtalets ingående förutsattes, att samtliga i upprustningsprogrammet ingående åtgärder skulle komma till stånd, såvida icke annat överenskomms mellan parterna. Såväl staten som staden är således under förutsättning av oförändrat program enligt avtalet förpliktade att i sin helhet genomföra överenskommen upprustning, oavsett om kostnaderna för densamma avviker från det ursprungliga förslaget. Kostnadsfrågan har sin största betydelse i fråga om om- och tillbyggnadsarbeten medan man beträffande andra åtgärder såsom målning, sanitära installationer samt inventarieanskaffning torde kunna räkna med, att i det ursprungliga programmet angivna kostnader icke skall behöva överskridas. Det av byggnadsstyrelsen framlagda förslaget innefattar även vissa av byggnadstekniska eller sjukvårdsmässiga skäl påkallade programändringar. Av de åtgärder, som i proposition nr 87/1958 förutsattes skola ingå i en första etapp, avser programändringarna huvudsakligen tillbyggnad till röntgenavdelningen, vissa ändringsarbeten inom medicinska kliniken samt inrättande av laboratorielokaler i patologbyggnadens jordvåning. Vid den skriftväxling, som i anledning härav förekommit mellan inrikesdepartementet och stadens sjukhusdirektion, har direktionen förklarat, att staden icke är beredd att enligt avtalet bidra till kostnaderna för sistnämnda åtgärder enligt det reviderade programmet, utan att förhandlingar mellan parterna om träffande av tilläggsavtal i dessa delar i stället bör upptagas, därest staten icke är villig att ensam påtaga sig kostnaderna för arbetenas genomförande. För egen del har departementschefen icke ansett sig kunna förorda, att förhandlingar ånyo upptages med staden. Det synes departementschefen icke heller kunna ifrågakomma, att staten ensam skall påtaga sig kostnaderna för arbetenas genomförande. Om åtgärderna i fråga icke helt slopas, vilket är uteslutet, blir följderna härav, att det ursprungliga programmet måste genomföras, oaktat detta av byggnadsstyrelsen eller vederbörande klinikefer bedömts såsom mindre lämpligt. I Kungl. Maj:ts beslut den 30 januari 1959, varigenom medel ställts till byggnadsstyrelsens förfogande för utförande i en första etapp av vissa närmare angivna byggnads- och förbättringsåtgärder, har sålunda för ombyggnad av patologbyggnadens jordvåning beräknats ett belopp, som förutsätter ett utförande enligt de sakkunnigas ursprungliga intentioner. De förbättringsarbeten inom den medicinska kliniken, som sjukhusdirektionen icke ansett sig kunna accep-

tera, samt tillbyggnaden till röntgenavdelningen har uteslutits ur den första etappen. Beträffande medicinska kliniken har den åtgärd, som av direktionen för karolinska sjukhuset föreslagits ingå i en andra etapp, nämligen inrättande av vissa isolerings- och undersökningsrum, i stället överförts till den första etappen.

Av det nu sagda framgår, att vissa av de arbeten direktionen för karolinska sjukhuset föreslagit böra komma till utförande under budgetåret 1959/60 icke längre är aktuella. På departementschefens anmodan har byggnadsstyrelsen under hand kostnadsberäknat och byggnadstekniskt överarbetat de av direktionen föreslagna åtgärderna. På grundval härav och mot bakgrund av nyss angivna omständigheter föreslår departementschefen såsom en andra etapp av lasarettets utrustning — förutom vissa byggnadsarbeten, som sammanhänger med det kliniskt-bakteriologiska centrallaboratoriets lokalfråga, vartill departementschefen återkommer i det följande — påbörjandet eller fullföljandet under budgetåret 1959/60 av byggnads-, installations- och förbättringsarbeten för en total kostnad av 1 050 000 kronor, varav å staten faller 40 procent eller 420 000 kronor. Följande i det av riksdagen godkända avtalet avsedda arbeten anses böra vidtagas, nämligen återstående åtgärder för förbättring av lasarettets el-energiförsörjning (220 000 kronor), utbyten av bristfälliga el-installationer (3 000 kronor), ändringsarbeten för avdelning 7 inom medicinska kliniken (22 000 kronor), tillbyggnad för röntgenavdelningen (176 000 kronor), inrättande av avdelning för hjärtkateterisering och angiocardiografi (130 000 kronor), utökning av det kliniskt-fysiologiska centrallaboratoriets lokaler samt omändring av badlokalerna jämte anordnandet av nya förråds- och laboratorielokaler därstädes (135 000 kronor), förbättring av vatten- och avloppsledningar (100 000 kronor), förbättring av sanitär utrustning i fyra vårdavdelningar (120 000 kronor), målningsarbeten (120 000 kronor) samt utbyten av golvbeläggningar (24 000 kronor). Tillbyggnaden för röntgenavdelningen anses böra utföras i enlighet med det ursprungliga programmet och icke såsom byggnadsstyrelsen föreslagit. Övriga nu angivna arbeten med undantag för de kostnadsmässigt föga betydande ändringsarbetena inom medicinska kliniken — mot vilka ändringsarbeten departementschefen förutsätter, att staden icke skall ha någon erinran — utgör enligt vad byggnadsstyrelsen under hand uppgivit i allt väsentligt endast ett fullföljande av de sakkunnigas ursprungliga intentioner och har således icke karaktär av programändring.

För anskaffning av inventarier och övrig utrustning under nästa budgetår beräknar departementschefen — bortsett från utrustning till det kliniskt-bakteriologiska laboratoriet — 157 000 kronor. Den av departementschefen föreslagna anskaffningen fördelar sig på följande objekt: möbler o. dyl. till medicinska kliniken (4 000 kronor), apparatur till kliniskt-kemiska centrallaboratoriet (36 000 kronor), EEG-apparat till kliniskt-neurofysio-

logiska centrallaboratoriet (45 000 kronor), hyllinredning m. m. i tvättförråd (4 000 kronor), köksutrustning (48 000 kronor) samt belysningsarmatur m. m. (20 000 kronor). Slutligen anser sig departementschefen böra biträda direktionens hemställan om bemyndigande att beställa en automatisk telefonväxel för lasarettet. Kostnaderna härför har av de sakkunniga beräknats till omkring 100 000 kronor, vartill kommer kostnaderna för vissa ombyggnadsarbeten.

Departementschefen övergår därefter till att behandla de förslag, som framlagts av den särskilda utredningen rörande serafimerlasarettets kliniskt-bakteriologiska centrallaboratorium. Härvid erinras till en början om, att laboratoriets lokalfråga sedan länge varit bekymmersam. Den i dagarna verkställda överflyttningen till de av endokrinologiska avdelningen tidigare disponerade lokalerna innebär i vissa avseenden en förbättring jämfört med hittillsvarande förhållanden men medför å andra sidan nya problem — främst den för laboratoriearbetet skadliga direkta förbindelsen till djuravdelningen — och kan såsom redan tidigare i olika sammanhang uttalats icke accepteras ens som en provisorisk lösning. Utredningen har mot bakgrund härav undersökt olika möjligheter att tillgodose den till lasarettet f. n. knutna bakteriologiska rutinverksamhetens, undervisningens och forskningens oundgängliga behov. Sedan utredningen konstaterat, att en omedelbar eller nära förestående överflyttning till Sabbatsbergs sjukhus enligt det s. k. Sabbatsbergsavtalet icke är möjlig, har utredningen i enlighet med givna direktiv närmare utrett, huruvida en förflyttning av verksamheten till karolinska sjukhuset kan åstadkommas utan olägenheter för sjukvård, undervisning och forskning, men har därvid funnit, att serafimerlasarettet icke kan avvara ett kliniskt-bakteriologiskt laboratorium. Denna åsikt delas av samtliga i ärendet hörda remissmyndigheter. För egen del anser departementschefen tillgången till ett hjälporgan av sådan central betydelse som ifrågavarande laboratorium vara oundgängligen nödvändig för ett undervisningssjukhus, i synnerhet för ett så ofullständigt och i lokalhänseende bristfälligt dylikt som serafimerlasarettet. Departementschefen är alltså i denna fråga av samma uppfattning som utredningen och de hörda myndigheterna. Den bakteriologiska verksamheten bör således i huvudsakliga delar kvarbli vid lasarettet och därstädes såvitt möjligt beredas förbättrade lokal- och arbetsförhållanden. Utredningen föreslår i detta syfte, att den nuvarande djuravdelningen omändras till laboratorielokaler, varvid samtidigt åstadkommes, att de av närheten till djurstallarna föranledda infektionsriskerna undanröjes. Härigenom kommer att till laboratoriets förfogande kunna ställas lokaler med en total nettoyta av i runt tal 300 m² fränsett vissa smärre ej inredda utrymmen i patologbyggnadens vindsvåning. Utredningen föreslår vidare en omläggning och rationalisering av den bakteriologiska rutinverksamheten syftande till ett effektivare utnyttjande av tillgängliga lokaler. Omändringen

av djuravdelningen till laboratorielokaler har kostnadsberäknats till 100 000 kronor. Mot utredningens förslag i denna del har departementschefen icke något att erinra. Emellertid framhålles, att även vid ett genomförande av detta förslag kommer lokaler för bedrivande av forskning att stå till förfogande endast i mycket begränsad omfattning. Såvitt nu kan bedömas torde det dröja åtskilliga år, innan en överflyttning till Sabbatsbergs sjukhus kan äga rum. Vid karolinska sjukhuset pågår emellertid f. n. uppförandet av en ny kliniskt-bakteriologisk institution, vilken beräknas stå färdig år 1961. De forskningslokaler, som inrymmes i denna nybyggnad, synes ha en viss reservkapacitet. Det förutsättes därför, att överläkaren vid serafimerlasarettets kliniskt-bakteriologiska laboratorium för sin forskning beredes visst utrymme i nybyggnaden, varjämte han bör erhålla möjlighet att hysa försöksdjur i det nya laboratoriets djuravdelning.

Genom nu angivna åtgärder och dispositioner kommer otvivelaktigt lokal- och arbetsförhållandena att väsentligt förbättras för det bakteriologiska laboratoriet. Efter nervklinikernas överflyttning till karolinska sjukhuset torde vidare vissa möjligheter erbjudas att upplåta ytterligare laboratorieutrymmen inom härigenom friställda lokaler. Erinras bör även, att de sakkunniga föreslagit inredande av fem rum å patologybyggnadens vind delvis avsedda för det bakteriologiska laboratoriet. Det kan emellertid ifrågasättas, om icke dessa rum är av ganska begränsad användbarhet. Det anses därför lämpligt att avvakta erfarenheterna av verksamheten i de nya laboratorielokalerna, innan ställning toges till de sakkunnigas förslag i denna del.

I utredningens uppdrag har icke ingått att utreda den tidigare flera gånger aktualiserade frågan om en ändrad placering av karolinska institutets laboratur i klinisk bakteriologi. Det synes departementschefen angeläget att denna fråga utan dröjsmål upptages till prövning och bringas till en lösning, innan den nya kliniskt-bakteriologiska institutionen vid karolinska sjukhuset står färdig att tagas i bruk. Det förutsättes, att de ansvariga akademiska myndigheterna — karolinska institutets lärarkollegium och kanslern för rikets universitet — utan dröjsmål vidtager de åtgärder i detta hänseende, som må vara erforderliga.

Det anses ankomma på direktionen för karolinska sjukhuset att på grundval av de av utredningen uppdragna riktlinjerna besluta om de åtgärder, som erfordras i fråga om organisationen av den bakteriologiska rutinverksamheten vid lasarettet. Direktionen har därvid att pröva möjligheterna att åstadkomma av utredningen föreslagen personalminskning samt i sina petita för budgetåret 1960/61 framlägga de förslag, som må kunna förmedlas härav.

Såsom ersättning för den nuvarande djuravdelningen föreslår utredningen i första hand inredande av lasarettets f. d. portvaktstuga till djur-

stallar. Den föreslagna anordningen har emellertid avstyrkts av såväl lärarkollegiet vid karolinska institutet och universitetskanslern som direktionen för karolinska sjukhuset. I stället förordar dessa myndigheter utredningens alternativa förslag, nämligen uppförandet för ändamålet av en separat byggnad på gården bakom medicinska kliniken med en nettoyta av cirka 90 m². Projektet har av byggnadsstyrelsen kostnadsberäknats till 130 000 kronor. Ianspråktagandet av portvaktstugan måste anses innebära en nödlösning, som är förenad med betydande olägenheter. Med tanke på den avsevärda tidsrymd, som kommer att förflyta innan serafimerlasarettet kan upphöra som undervisningssjukhus, synes det departementschefen i hög grad otillfredsställande, att läkarna vid lasarettet för den av sjukvården påkallade provtagningen på djur och för djurexperimentell forskning skall vara hänvisade till en så begränsad rumsyta, som den portvaktstugan erbjuder. Utredningen har visserligen räknat med, att utrymmen för djurstallar skall kunna ställas till förfogande efter nervklinikernas avflyttning till karolinska sjukhuset, men frånsatt att det torde dröja minst fyra år till dess är det icke säkert, att de frigjorda lokalerna kommer att kunna utnyttjas för detta ändamål. Mot bakgrunden av det nu sagda anser sig departementschefen icke kunna biträda utredningens förslag i denna del. Då andra för djuravdelningen lämpade utrymmen inom befintliga byggnader icke står till buds, återstår inget annat alternativ än uppförandet av oförmälda nybyggnad. Departementschefen förordar därför, att detta projekt kommer till stånd, men anser, att kostnaderna härför bör kunna begränsas till 100 000 kronor.

De av bakteriologiska laboratoriets lokalbehov föranledda åtgärder, som nu föreslagits, förutsätter medgivande från Stockholms stad, som sedan 1948 är ägare av lasarettets fastigheter. Kostnaderna för åtgärdernas vidtagande synes vidare böra fördelas mellan staten och staden, då de i likhet med övriga i upprustningsprogrammet för lasarettet ingående arbeten i stor utsträckning måste anses föranledda av den inträdda förseningen av Sabbatsbergsprojektet. Departementschefen ämnar därför — vid bifall till vad nu förordats — föreslå Kungl. Maj:t att uppdraga åt kommissionen för förhandlingar rörande karolinska sjukhusets utbyggande m. m. att upptaga förhandlingar med staden i berörda spörsmål. Som utredningen framhållit är det ytterst angeläget, att arbetena igångsättes så snart som möjligt. Beträffande iordningställandet av den nuvarande djuravdelningen till laboratorielokaler anser departementschefen därför i likhet med utredningen, att den del av kostnaderna för åtgärden i fråga, som med tillämpning av grunderna i förenämnda avtal med staden skulle stanna på statsverket eller 40 000 kronor, bör anvisas för nästa budgetår. Lokalerna torde nämligen med säkerhet kunna komma till användning även om icke hela det för iordningställandet erforderliga beloppet redan från början kan ställas till

förfogande. Vad gäller uppförandet av nya djurstallar synes däremot en motsvarande anordning icke lämpligen böra komma i fråga. Det belopp departementschefen ansett tillfyllest för detta ändamål — 100 000 kronor — bör således i sin helhet anvisas för budgetåret 1959/60, varigenom staten förskotterar den del av kostnaderna, som staden förutsättes slutligen skola svara för. Det torde få ankomma på byggnadsstyrelsen att — sedan staden lämnat erforderligt medgivande — låta utföra dessa arbeten. Emellertid framhålles önskvärdheten av att en godtagbar överenskommelse i kostnadsfrågan uppnås, innan uppförandet av djurstallarna påbörjas. För anskaffning av viss utrustning till det bakteriologiska laboratoriet beräknas slutligen i enlighet med utredningens förslag 13 000 kronor. För budgetåret 1959/60 bör således på grund av vad nu anförts anvisas (40 000 + 100 000 + 13 000) 153 000 kronor.

Innevarande år har till Bidrag till vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid serafimerlasarettet m. m. anvisats ett reservationsanslag av 600 000 kronor, varav 30 000 kronor ännu icke disponerats. På grund härav skulle — vid bifall till vad departementschefen i det föregående förordat — det sammanlagda medelsbehovet för nästa budgetår uppgå till (420 000 + 157 000 + 153 000 — 30 000) 700 000 kronor.

Utskottet. Mot bakgrunden av olägenheterna i fråga om undervisningsverksamheten vid serafimerlasarettet och enär man måste räkna med att lasarettet under ytterligare ett antal år kommer att tjäna undervisningsändamål har 1958 års B-riksdag beslutat, att en upprustning av lasarettet skall komma till stånd, samt för innevarande budgetår för ändamålet anvisat ett belopp av 600 000 kronor. Kungl. Maj:ts förslag i förevarande sammanhang i fråga om en andra etapp av lasarettets upprustning utgör i allt väsentligt ett fullföljande av för riksdagen tidigare redovisad plan för arbetenas bedrivande och har inte föranlett någon erinran från utskottets sida. Utskottet vill emellertid påminna om vad utskottet tidigare — eftersom lasarettet endast under begränsad tid kommer att användas i undervisningens tjänst — framhållit angående vikten av att upprustningen inte drives längre än som kan anses oundgängligen nödvändigt.

Med hänsyn till angelägenheten av de av bakteriologiska laboratoriets lokalbehov föranledda åtgärderna vill utskottet inte motsätta sig, att för detta ändamål därutöver ett belopp om sammanlagt 140 000 kronor ställes till Kungl. Maj:ts förfogande. Utskottet förutsätter emellertid, att ett för staten godtagbart avtal i frågan med Stockholms stad om möjligt avvaktas, innan arbetet med nya djurstallar igångsättes.

Vad departementschefen i övrigt anført och föreslagit har inte givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må

a) medgiva, att automatisk telefonväxel för serafimerlasarettet må beställas till en beräknad kostnad av 100 000 kronor, att gäldas tidigast under budgetåret 1960/61;

b) till *Bidrag till vissa om- och tillbyggnadsarbeten vid serafimerlasarettet m. m.* för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 700 000 kronor.

2:o) **Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att till Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala under statens allmänna fastighetsfond, inrikesdepartementet, för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

Kommittén för akademiska sjukhusets i Uppsala utbyggande har hemställt om ett anslag av 4 000 000 kronor, varav för nybyggnad för panncentral m. m. 280 000 kronor, för sjukhusets utbyggande 3 600 000 kronor samt för allmänna utredningar och kommitténs egen verksamhet 120 000 kronor.

Enligt av 1958 års B-riksdag godkänt förslag till reviderad generalplan för utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala skall detta sjukhus genom omfattande byggnadsåtgärder omvandlas till ett modernt undervisningssjukhus, varigenom antalet vårdplatser vid sjukhuset kommer att öka från nuvarande cirka 1 100 till omkring 1 450. Totalkostnaderna för erforderliga byggnadsåtgärder enligt planen beräknas i dagens prisläge till 70 à 80 miljoner kronor. Med hänsyn till de omfattande byggnadsarbeten, som erfordras för den reviderade generalplanens genomförande, synes den av byggnadskommittén uppdragna preliminära kostnadsramen realistisk. Kommittén har räknat med, att den föreslagna utbyggnaden skall vara slutförd inom en tioårsperiod. För egen del finner departementschefen önskvärt, att utbyggnaden kan ske enligt denna tidsplan. Icke minst för att trygga planmässighet och kontinuitet i utbyggnadsarbetet synes det angeläget, att den av kommittén angivna tidsplanen av såväl staten som Uppsala läns landsting godtages som en allmän riktlinje för sjukhusets framtida utbyggande. Självfallet blir emellertid den takt, i vilken byggnadsprogrammet kan genomföras, ytterst beroende av det framtida investeringsläget. I detta sammanhang understrykes vikten av att alla ansträngningar göres för att hålla nere kostnaderna för statliga och andra med statsmedel finansierade byggnadsföretag. Departementschefen utgår därför från, att möjligheterna till kostnadsbesparingar noggrant beaktas av byggnadskommittén vid såväl planeringen som utförandet av de byggnadsföretag, som omfattas av generalplanen.

Vad härefter angår kommitténs anslagsäskanden för nästa budgetår an-

ser departementschefen sig i likhet med byggnadsstyrelsen kunna acceptera de beräknade merkostnaderna för den nya panncentralen m. m. och tillstyrker därför att för täckande av ifrågavarande merkostnader anvisas ett belopp av 280 000 kronor.

De av kommittén föreslagna förberedande åtgärderna inom sjukhusområdet förutsätter, att beslut nu fattas om uppförande framdeles av ett nytt centralkök med personalrestaurang. Departementschefen finner den av byggnadskommittén föreslagna avvikelserna från generalplanen på denna punkt välmotiverad och tillstyrker därför detta förslag. Med hänsyn härtill och då departementschefen i övrigt icke har någon erinran mot vad kommittén i denna del föreslagit bör för vidtagande av erforderliga förberedande arbeten inom sjukhusområdet för nästa budgetår anvisas 1 500 000 kronor.

Den medicinska kliniken i Uppsala är inrymd i en snart 100-årig byggnad med delvis otidsenliga och arbetskrävande lokaler. Kliniken kan icke anses motsvara anspråken på en önskvärd lasaretsstandard, och de lokalmässiga förutsättningarna för undervisningen är ogynnsamma. Det är med hänsyn härtill nödvändigt, att planerad nybyggnad snarast möjligt kommer till stånd. Jämväl den psykiatriska kliniken arbetar f. n. under avsevärda svårigheter. Klinikens undervisningsmöjligheter är sålunda starkt beskurna. En bidragande orsak härtill är, att den barnpsykiatriska avdelningen visat sig mer utrymmeskrävande än som ursprungligen beräknades. Behovet av lokaler för undervisningen i psykiatri har även ökat starkt på grund av att detta ämne numera utgör ett av huvudämnena i läkarutbildningen. Av anförda skäl och med hänsyn till behovet av ytterligare möjligheter till specialutbildning i barnpsykiatri vid olika kliniker i landet är det angeläget, att den barnpsykiatriska avdelningen så snart som möjligt brytes ut ur den psykiatriska kliniken.

Såsom framgår av den förut lämnade redogörelsen har byggnadskommittén nu framlagt förslag till uppförande i en första etapp av nybyggnader för de medicinska och barnpsykiatriska klinikerna. Ett tillgodoseende av ifrågavarande klinikers lokalbehov framstår mot bakgrunden av vad nyss anförts beträffande nuläget som en trängande angelägenhet ur såväl sjukvårdens som undervisningens intresse. Det principförslag till utformning av nybyggnad för den medicinska kliniken, som framlagts av byggnadskommittén, har lämnats utan erinran vid remissbehandlingen. För egen del har departementschefen vid sin prövning av förslaget funnit detsamma innebära en tillfredsställande lösning av såväl sjukvårdens som undervisningens och forskningens lokalbehov och finner sig därför böra förorda förslaget genomförande. Av den beräknade totalkostnaden, 7 930 000 kronor, bör den ena hälften bestridas av landstinget och den andra hälften av staten. Det är av vikt, att byggnadsstyrelsen och centrala sjukvårdsberedningen beredes möjlighet att under fortlöpande kontakt följa det fortsatta projekte-

ringsarbetet. Det förutsättes, att så sker samt att av dessa myndigheter eventuellt gjorda erinringar såvitt möjligt beaktas vid det fortsatta utredningsarbetet.

Med hänsyn såväl till de krav, som undervisningen i psykiatri ställer, som med tanke på den barnpsykiatriska klinikens betydelse som utbildningscentrum för specialistutbildningen av läkare anser departementschefen det angeläget, att den sedan ett flertal år aktuella frågan om uppförande av en nybyggnad för den barnpsykiatriska avdelningen löses. Därför tillstyrkes, att en dylik nybyggnad nu kommer till stånd. Det föreliggande ritningsförslaget till den planerade nya klinikbyggnaden synes ur vård- och undervisningssynpunkt ändamålsenligt och torde vara ägnat att läggas till grund för vidare utarbetande av byggnadsprogrammet. I samband med upprättandet av erforderliga detaljritningar bör med anledning av vad byggnadsstyrelsen anfört en omprövning ske i syfte att utvärdera, huruvida icke möjlighet föreligger att inom föreslagen byggnadsvolym inrymma ett något större vårdplatsantal. Departementschefen förutsätter, att denna omprövning sker i samråd med såväl medicinalstyrelsen som centrala sjukvårdsberedningen. Kostnaden för nybyggnaden uppskattas till 2 460 000 kronor. Enligt kommitténs förslag skall landstinget bidra till dessa kostnader med $\frac{1}{8}$ eller med 320 000 kronor. Departementschefen anser detta förslag från statens synpunkt godtagbart men framhåller, att kostnadsfördelningen icke får anses prejudicerande.

Enligt vad under hand inhämtats beräknas byggnadsarbetena kunna igångsättas beträffande den barnpsykiatriska kliniken under hösten 1959 och såvitt angår den medicinska kliniken våren 1960. I enlighet med kommitténs förslag förordar departementschefen anvisande för nästa budgetår av 2 100 000 kronor för ifrågavarande byggnadsföretag. Vid bifall härtill skulle under nästa budgetår statliga medel till ett belopp av 3 600 000 kronor stå till kommitténs förfogande för vidtagande av förberedande åtgärder samt uppförande av nybyggnader för medicinska och barnpsykiatriska kliniker. Det förordas, att inom denna kostnadsram, i den mån så med hänsyn till sättet för byggnadsarbetenas bedrivande eller eljest kan befinnas lämpligt, enligt Kungl. Maj:ts bestämmande en ökning av beräknad medelsdisposition för visst ändamål må ske mot det att motsvarande minskning vidtages för ett annat.

För allmänna utredningar samt för kommitténs egen verksamhet bör för nästa budgetår i enlighet med kommitténs förslag anvisas 120 000 kronor.

Det sammanlagda medelsbehovet för nästa budgetår skulle alltså utgöra (280 000 + 1 500 000 + 2 100 000 + 120 000) 4 000 000 kronor.

Utskottet har i sitt av riksdagen föregående år godkända utlåtande nr B 40 godtagit Kungl. Maj:ts förslag till reviderad generalplan för akademiska sjukhuset i Uppsala, innefattande byggnadsåtgärder för i runt tal

78 miljoner kronor. Med hänsyn till vad departementschefen i förevarande sammanhang anfört rörande angelägenheten av att trygga planmässighet och kontinuitet i utbyggnadsarbetet har utskottet inte funnit anledning till erinran mot att den nu redovisade tidsplanen för den närmaste femårsperioden godtages som en allmän riktlinje för detta arbete. Såsom utskottet framhållit i sitt förenämnda utlåtande måste emellertid den takt, i vilken byggnadsprogrammet kan fullföljas, ytterst göras beroende av det statsfinansiella läget. Utskottet har i sammanhanget inhämtat, att Uppsala läns landstings förvaltningsutskott numera föreslagit landstinget besluta att icke binda sig för en tidsbestämd utbyggnadsplan för akademiska sjukhuset. Mot bakgrunden av den betydande kostnaden för utbyggnaden förutsätter utskottet i likhet med departementschefen, att möjligheterna till kostnadsbesparingar noggrant beaktas av byggnadskommittén vid såväl planeringen som utförandet av ifrågavarande byggnadsföretag.

De beräknade merkostnaderna för panncentralen m. m., vilka enligt byggnadsstyrelsen i huvudsak är att hänföra till inträffad kostnadsstegring, föranleder icke någon erinran från utskottets sida. Med hänsyn till de besparingar som på längre sikt vinnes vid uppförande av ett nytt centralkök med personalrestaurang finner sig utskottet vidare böra tillstyrka den därav föranledda avvikelsen från den fastställda generalplanen. Även förslaget om uppförande i en första etapp av nybyggnader för de medicinska och barnpsykiatriska klinikerna kan utskottet tillstyrka. Utskottet förutsätter dock i likhet med departementschefen, att av byggnadsstyrelsen och centrala sjukvårdsberedningen eventuellt gjorda erinringar såvitt möjligt beaktas vid det fortsatta utredningsarbetet. I samband härmed framlagt förslag om landstingets bidrag till dessa nybyggnader ansluter sig till den av föregående års B-riksdag godkända kostnadsfördelningen mellan staten och Malmöhus läns landsting rörande barnpsykiatrisk klinik i Lund och kan av utskottet godtagas. Utskottet vill emellertid understryka, att denna fördelning inte får anses vara prejudicerande.

Vad departementschefen i övrigt anfört och föreslagit har inte föranlett erinran eller särskilt uttalande från utskottets sida.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Utbyggande av akademiska sjukhuset i Uppsala* under statens allmänna fastighetsfond, inrikesdepartementet, för budgetåret 1959/60 anvisa ett investeringsanslag av 4 000 000 kronor.

3:o) **Bidrag till viss utrustning vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att till Bidrag till viss utrustning vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 450 000 kronor.

För detta ändamål är i gällande riksstat uppfört ett reservationsanslag av 71 000 kronor.

Enligt hävd bidrager staten såvitt gäller lasarettet i Lund med hälften av kostnaderna för anskaffning av sådan utrustning, som är av särskild betydelse för undervisning och forskning. Staten bidrager däremot icke till kostnaderna för utrustning, som erfordras enbart för sjukvården. I huvudsak har hittills utgivna statsbidrag avsett röntgenutrustning.

Frågan om statens bidrag till kostnaderna för uppförande av centralblocket vid lasarettet i Lund underställdes riksdagens prövning i proposition nr 148/1952. I sitt av 1952 års riksdag godkända utlåtande nr 217 tillstyrkte statsutskottet, att staten skulle bidra med hälften av de framtida kostnaderna för centralblockets uppförande. Av vikt vore enligt utskottet, att medicinalstyrelsen och centrala sjukvårdsberedningen bereddes tillfälle att under fortlöpande kontakt följa det fortsatta utredningsarbetet så att av dessa myndigheter godkända ritningar med tillhörande kostnadsberäkningar avseende jämväl utrustningsbehovet i sinom tid kunde underställas riksdagen för prövning.

Av statsutskottets uttalande framgår, att utskottet förutsatt, att av centralblockets uppförande föranlett utrustningsbehov jämväl skall underställas riksdagen för prövning. Detta uttalande torde — såsom föredragande departementschefen i proposition nr 133/1955 framhållit — böra så förstås, att utskottet utgått från, att staten, som av hävd betalat hälften av kostnaderna för utrustning av särskild betydelse för undervisning och forskning, skall bidra till kostnaderna för utrustning av centralblocket. Efter vilken fördelningsgrund detta skall ske framgår icke av utskottsutlåtandet. Då det syntes angeläget, att en bestämd norm vunnes för statens ifrågasatta medverkan, har åt förhandlingskommissionen uppdragits att upptaga förhandlingar med landstinget i denna fråga.

Kommissionen har nu på grundval av en med landstinget träffad uppgörelse framlagt förslag i vad avser kostnadsfördelningen för utrustning till de i centralblocket ingående A- och B-blocken ävensom till den inom kort färdigställda särskilda avdelningen för njursjukdomar vid lasarettet. Kommissionens förslag innebär i korthet att staten, såvitt angår kostnaden för specialutrustning till neuroröntgenavdelningen, skall bidra med 50 procent och beträffande all övrig utrustning med 25 procent. Det förutsättes härvid, att utrustning, som enbart erfordras för undervisning och forskning, skall anskaffas och helt bekostas av staten.

Gällande regler om statens bidrag till utrustningskostnader vid landets kommunala undervisningssjukhus företer sinsemellan betydande olikheter. För gällande praxis i Lund har tidigare redogjorts. Vid Malmö allmänna sjukhus och vid Sabbatsbergs sjukhus åligger det staten att utgiva ersättning med 25 procent av anskaffningskostnaden för all utrustning till för undervisningsändamål — i fråga om förstnämnda sjukhus jämväl för

forskningsändamål — upplåtna byggnader. Beträffande Sahlgrenska sjukhuset gäller enligt hittillsvarande — numera uppsagda — avtal att staten bidrager med 50 procent av de verkliga kostnaderna för möbler och liknande utrustning till vissa i avtalet angivna lokaler, som avses speciellt för den kliniska undervisningen. Instrument, apparater och liknande utrustning, som erfordras för den kliniska undervisningen och forskningen, bekostas helt av staten. Kostnaderna för utrustning av de bakteriologiska och patologiska institutionerna i Göteborg delas mellan staten och staden i huvudsak på så sätt, att staten svarar för utrustningen av undervisnings- och forskningslokaler och staden för utrustningen av sådana lokaler, som avses för dess undersökningsverksamhet. Vid lasarettet i Umeå bekostar landstinget utrustningen i lokaler, som är helt avsedda för sjukvården. Kostnaderna för möbler, armatur och liknande utrustning i undervisnings- och forskningslokaler delas i vissa fall lika mellan staten och landstinget. I andra fall anskaffas och bekostas dylik utrustning helt av staten. Instrument, apparater och liknande utrustning, vars användning i all huvudsak avser undervisning och forskning, anskaffas och bekostas av staten.

Det torde vara uppenbart, att den olikhet som föreligger i fråga om regleringen av den statliga bidragsgivningen på förevarande område är förenad med olägenheter. Under senare tid har därför vid ingåendet av nya avtal eftersträfvats att få till stånd en reglering av denna bidragsgivning efter enhetligare principer. Utgångspunkten har därvid varit, att staten i princip skall svara för den merkostnad, som föranledes av undervisning och forskning. Att få ett exakt mått härpå är givetvis icke möjligt. Av nu tillämpade bidragsregler kan utifrån denna målsättning två huvudprinciper särskiljas, nämligen *dels* en individualiseringsprincip av innebörd, att utrustningen uppdelas mellan å ena sidan sådan utrustning, som huvudsakligen avser sjukvård, och å andra sidan sådan utrustning, som huvudsakligen avser undervisning och forskning, varvid staten helt eller till större delen svarar för kostnaden för den sistnämnda gruppen, *dels ock* en princip, som innebär att staten vid anskaffning av utrustning till för undervisning och forskning upplåtta kliniker bidrager med viss procent av anskaffningskostnaderna, oavsett om utrustningen i fråga är avsedd för sjukvård eller för undervisning och forskning. Sistnämnda princip synes ur såväl statens som de kommunala huvudmännens synpunkt vara att föredraga. Det torde nämligen ofta i det enskilda fallet vara förenat med stora svårigheter att avgöra, huruvida viss utrustning enbart eller huvudsakligen erfordras för sjukvård eller för undervisning och forskning. En sådan uppspaltning medför vidare ett betydande merarbete vid beräkningen av det statliga bidraget och kräver således en större administrativ apparat. För egen del anser departementschefen starka skäl tala för en bidragsgivning efter generella normer.

Det av kommissionen framlagda förslaget innebär en kombination av de två huvudprinciper, för vilka nu redogjorts. Ett genomförande av förslaget

skulle få till följd, att ytterligare ett system för den statliga bidragsgivningen till utrustning av kommunala universitetskliniker införlivades med redan nu förekommande bidragsformer. Mot bakgrunden av pågående strävanden att få till stånd enhetliga normer kan detta knappast anses lämpligt eller ändamålsenligt. För staten innebär vidare den föreslagna anordningen en kraftig ökning av bidragsgivningen i jämförelse med nu gällande praxis vid lasarettet i Lund. Det erinras emellertid om, att statsutskottets förenämnda uttalande, som legat till grund för förhandlingarna i frågan, icke innefattar någon begränsning av den statliga bidragsskyldigheten. Då departementschefen vidare blivit övertygad om, att kommissionen tillvaratagit statens intressen så långt detta varit möjligt och att någon för staten fördelaktigare uppgörelse i det uppkomna läget icke stått att vinna, anser han sig böra acceptera de av kommissionen framlagda bidragsgrunderna trots de olägenheter, som är förenade därmed. Den träffade uppgörelsen avser endast en begränsad del av utrustningen till centralblocket och är icke enligt vad förhandlingssparterna överenskommit prejudicerande för framtiden, då fråga om utrustning av andra i centralblocket ingående delar föreligger till prövning. Departementschefen anser sig därför kunna räkna med, att kommissionen och landstinget vid kommande förhandlingar skall vinnlägga sig om att få till stånd så enkla och lättillämpliga normer som möjligt för den fortsatta statliga bidragsgivningen. Med hänsyn till att staten genom den nu träffade uppgörelsen påtagit sig en väsentligt större andel av utrustningskostnaderna än vad som hittills varit fallet vid anskaffning av utrustning till lasarettet i Lund och då sagda andel måste anses — sakligt sett och i jämförelse med motsvarande överenskommelser vid andra kommunala universitetssjukhus — vara väl hög, får detta uttalande emellertid icke tagas till intäkt för krav på en ytterligare ökning av den statliga bidragsgivningen.

Till grund för den mellan kommissionen och landstinget träffade överenskommelsen har legat ett av direktionen för sjukvårdsinrättningarna i Lund upprättat förslag till utrustning av A- och B-blocken samt avdelningen för njursjukdomar. I förslaget ingår dock icke utrustning, som enbart erfordras för undervisning och forskning. Förslaget har översiktligt granskats av centrala sjukvårdsberedningen. Sedan från beredningens och kommissionens sida vissa justeringar och prutningar gjorts, har totalkostnaden för anskaffningen av ifrågakvarande utrustning beräknats till 1 131 985 kronor. Med utgångspunkt från de av kommissionen föreslagna bidragsgrunderna beräknar kommissionen statens sammanlagda andel till 375 356 kronor. På av kommissionen anförda skäl har departementschefen icke något att erinra mot att staten jämväl bidrager till anskaffningen av utrustning för njuravdelningen. Mot utrustningsförslaget och de av kommissionen gjorda beräkningarna har departementschefen ej heller på grundval av den föreliggande utredningen funnit anledning till erinran. Det förutsättes emellertid, att centrala sjukvårdsberedningen beredes tillfälle att i detalj granska de upp-

gjorda utrustningslistorna och att vid upphandlingen alla möjligheter till besparingar iakttages. Enär A- och B-blocken beräknas bli färdigställda under innevarande vår och då landstinget redan i viss utsträckning påbörjat upphandlingen av utrustning, bör det statliga bidraget i sin helhet stå till landstingets förfogande under nästa budgetår. Det föreslås därför, att för budgetåret 1959/60 för ifrågavarande ändamål anvisas 375 356 kronor.

I enlighet med vad centrala sjukvårdsberedningen tillstyrkt förordas, att staten bidrager med hälften av de totala kostnaderna för den begärda kompletteringen av utrustning till de röntgendiagnostiska avdelningarna, under förutsättning att landstinget bidrager med andra hälften. Det erforderliga statsbidraget beräknas till 73 000 kronor.

Vid bifall till vad i det föregående förordats skulle det sammanlagda medelsbehovet för nästa budgetår uppgå till 448 356 eller i runt tal 450 000 kronor.

Utskottet har i sitt av 1952 års riksdag godkända utlåtande nr 217 tillstyrkt, att staten skulle bidra med hälften av de framtida kostnaderna för centralblockets uppförande. Såsom departementschefen framhållit har utskottet därvid utgått ifrån att staten, som av hävd betalat hälften av kostnaderna för utrustning av särskild betydelse för undervisning och forskning, skall lämna bidrag till kostnaderna för utrustning av centralblocket.

Det förslag som nu framlagts i frågan avser huvudsakligen kostnadsfördelningen för utrustning till de i centralblocket ingående A- och B-blocken. Utskottet, som anser sig kunna instämna i vad departementschefen anfört angående önskvärdheten ur vissa synpunkter av en statlig bidragsgivning på förevarande område efter generella normer, finner otillfredsställande att enligt förslaget ytterligare ett system för bidragsgivningen införlivas med nu förekommande bidragsformer. Inte heller torde det förhandlingsresultat som varit möjligt att uppnå sakligt sett kunna betecknas som fullt tillfredsställande ur statens synpunkt. På av departementschefen angivna skäl synes emellertid uppgörelsen böra accepteras, dock med understrykande av att denna, vilken avser endast en del av utrustningen till centralblocket, icke får anses prejudicerande. Utskottet förutsätter i likhet med departementschefen, att centrala sjukvårdsberedningen beredes tillfälle att i detalj granska de uppgjorda utrustningslistorna och att vid upphandlingen alla möjligheter till besparingar iakttages.

Mot bakgrunden av det anförda tillstyrker utskottet, att förevarande anslag uppföres med 450 000 kronor, vilket innebär en ökning med 377 000 kronor av det i statsverkspropositionen preliminärt beräknade beloppet.

Utskottet hemställer,

att riksdagen må till *Bidrag till viss utrustning vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund* för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 450 000 kronor.

4:o) **Bidrag till anordnande av undervisning i klinisk epidemiologi vid epidemisjukhuset i Lund.** Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att godkänna av departementschefen förordade grunder rörande statens bidrag till anordnande av undervisning i klinisk epidemiologi vid epidemisjukhuset i Lund.

Enligt den nya studieordningen för medicine licentiatexamen har den kliniska epidemiologin fått ställningen av ett kliniskt examensämne med en undervisning av motsvarande omfattning som flertalet av dessa. Den omläggning av undervisningen, som sålunda ägt rum, har haft till följd, att epidemisjukhusen vid de akademiska lärosätena i ökad utsträckning måst tagas i anspråk för undervisningen. Med hänsyn härtill har staten i fråga om epidemisjukhusen i Stockholm och Uppsala under år 1958 ingått avtal härom med vederbörande huvudmän. Dessa avtal har i huvudsak utformats så, att staten åtagit sig att erlagga bidrag till avlöning och pensionering av viss läkar- och kontorspersonal samt ersättning med visst belopp för lokalupplåtelse, utrustning, förbrukningsartiklar m. m.

Förhandlingskommissionen har nu på grundval av en med Malmöhus läns landsting träffad preliminär överenskommelse framlagt förslag till grunder rörande statens bidrag för anordnandet av undervisning i klinisk epidemiologi vid epidemisjukhuset i Lund. Förslaget, som förutsätter, att samtliga kurser i ämnet vid universitetet i Lund förläggas till epidemisjukhuset därstädes, innebär, att landstinget — mot avstående av all rätt till sådana statsbidrag till epidemisjukhuset, som enligt nu gällande författningar tillkommer landstinget — tillerkännes bidrag från staten *dels* med hälften av kostnaderna för uppförandet av en ny observationspaviljong och installation av hissar vid sjukhuset, *dels* med tjugofem procent av kostnaden för erforderlig utrustning till förenämnda observationspaviljong, *dels ock* — räknat fr. o. m. den 1 november 1958 — med tio procent av sjukhusets driftkostnad, beräknad efter samma grunder som gäller för nu utgående statsbidrag till driften av lasarettet i Lund.

Dåvarande chefen för inrikesdepartementet avstyrkte i 1957 års statsverksproposition bifall till landstingets hemställan om statligt bidrag till bestridande av kostnaden för uppförandet av den nya observationspaviljongen och installation av förenämnda hissar. Departementschefen åberopade därvid bl. a. vad universitetskanslern uttalat i ärendet, nämligen att statsbidrag icke tidigare utgått till byggnads- och därmed jämförliga kostnader vid epidemisjukhuset samt att något avtal härom mellan staten och landstinget icke förelåg. Då ett biträdande av den gjorda framställningen med hänsyn härtill kunde få prejudicerande verkan med därav följande konsekvenser i olika avseenden och med hänsyn till den bristfälliga utredningen i ärendet fann sig kanslern icke böra förordade bifall till framställningen.

Genom den nu träffade preliminära uppgörelsen har förevarande bygg-

nadsfråga inordnats i ett större sammanhang och därigenom kommit i ett annat läge än då den tidigare var föremål för prövning. Uppförandet av den nya observationspaviljongen är i betydande utsträckning föranlett av undervisningens behov. Som kommissionen framhållit utgör nybyggnaden en förutsättning för att undervisning och forskning i avsedd omfattning skall kunna äga rum vid sjukhuset, där för undervisning avsedda utrymmen f. n. saknas. Kravet på att staten skall bidra till anläggningskostnaden är således otvivelaktigt berättigat. På grund av att epidemisjukhuset till viss del gör tjänst som medicinavdelning och enär sjukhuset inom kort torde administrativt inordnas under lasarettet i Lund har kommissionen vidare ansett en kostnadsfördelning mellan staten och landstinget efter samma grunder, som tillämpas i fråga om lasarettets byggnadsföretag, vara motiverad. Ehuru av kommissionen åberopade omständigheter enligt departementschefens uppfattning icke i och för sig fullt ut motiverar den föreslagna kostnadsfördelningen anser departementschefen sig dock böra acceptera kommissionens förslag, då någon uppgörelse i denna del med för staten fördelaktigare villkor uppenbarligen icke gått att erhålla och med hänsyn till att staten tidigare icke investerat några medel i epidemisjukhuset. Med hänsyn till vad kommissionen anfört utgår departementschefen från, att patientmaterialet vid epidemisjukhuset ställes till förfogande för den medicinska undervisningen även inom andra discipliner än klinisk epidemiologi.

Mot den föreslagna utformningen av den nya observationspaviljongen har departementschefen på grundval av föreliggande material i huvudsak icke funnit anledning till erinran och räknar med, att den fortsatta projekteringen bedrivs i nära kontakt med byggnadsstyrelsen och centrala sjukvårdsberedningen samt att av dessa myndigheter framförda erinringar i gör-ligaste mån beaktas. I anslutning till vad byggnadsstyrelsen anfört understrykes angelägenheten av att alla föreliggande möjligheter till kostnadsbesparingar tillvaratages. Det förordas, att medel anvisas för nästa budgetår för bestridande av statens bidrag till uppförandet av en ny observationspaviljong och installation av hissar vid epidemisjukhuset. Hemställan om anvisande av erforderliga medel för ändamålet göres vid anmälan i det följande av bidragsanslaget till vissa byggnadsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund m. m.

Kommissionens förslag beträffande statens bidrag till kostnaderna för utrustning av observationspaviljongen ansluter sig till den av departementschefen i det föregående vid anmälan av frågan om bidrag till viss utrustning vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund tillstyrkta uppgörelsen med landstinget angående utrustning till de i centralblocket ingående A- och B-blocken. I detta sammanhang åberopas därför vad tidigare anförts vid anmälan av denna uppgörelse. Ehuru med tvekan är departementschefen så-

2 — Bihang till riksdagens protokoll 1959. 6 saml. Nr 58

ledes beredd att biträda kommissionens förslag även i denna del, men erinrar om att detta ställningstagande icke får anses prejudicerande vid kommande förhandlingar i utrustningsfrågor avseende landstingets sjukvårdsinrättningar. Någon utrustningsplan för observationspaviljongen har ännu icke uppgjorts, varför medel för detta ändamål icke torde behöva anvisas för nästa budgetår. Liksom i fråga om A- och B-blocken bör det blivande utrustningsförslaget upprättas i samråd med centrala sjukvårdsberedningen.

De föreslagna grunderna för beräkning av det statliga bidraget till kostnaderna för epidemisjukhusets drift överensstämmer med de normer, som f. n. tillämpas beträffande lasarettet i Lund, men avviker från motsvarande bestämmelser för epidemisjukhusen i Stockholm och Uppsala. Driftkostnaderna vid epidemisjukhuset i Lund uppgick under år 1957 enligt vad kommissionen uppgivit till icke fullt 1 200 000 kronor, vilket med tillämpning av föreslagna bidragsgrunder skulle innebära ett statsbidrag av cirka 120 000 kronor. Motsvarande bidrag för innevarande kalenderår avseende epidemisjukhuset i Stockholm har beräknats till cirka 150 000 kronor. Då storleken av statens driftkostnadsbidrag för upplåtelse av epidemisjukhuset i Lund således icke torde komma att väsentligt avvika från motsvarande bidrag till epidemisjukhuset i Stockholm och med hänsyn till de av kommissionen i förevarande hänseende återopade omständigheterna, förordas den föreslagna anordningen. Vid bifall härtill skulle statens bidrag för budgetåret 1959/60 avse dels kalenderåret 1959, dels den tid dessförinnan, varunder undervisning i klinisk epidemiologi enligt den nya studieordningen bedrivits vid sjukhuset, eller fr. o. m. den 1 november 1958. Det för nästa budgetår erforderliga statsbidraget beräknas med utgångspunkt från tillgängliga uppgifter till 150 000 kronor. Departementschefen föreslår, att det statliga bidraget till epidemisjukhusets driftkostnader må bestridas från det under elfte huvudtiteln upptagna förslagsanslaget till Bidrag till Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund. Som redan anförts vid anmälan i 1959 års statsverksproposition av förevarande anslag, synes någon uppräknings av detta anslag för budgetåret 1959/60 på grund av vad nu föreslagits icke påkallad. Slutligen fästes i detta sammanhang vederbörande myndigheters uppmärksamhet på att landstinget enligt den träffade överenskommelsen förklarar sig avstå från den rätt till statsbidrag till epidemisjukhuset, som enligt nu gällande författningar tillkommer landstinget.

I likhet med kommissionen och universitetsmyndigheterna anser departementschefen det ur undervisningens synpunkt beklagligt, att någon för staten acceptabel överenskommelse ej stått att erhålla i fråga om upplåtelse av epidemisjukhuset i Malmö för anordandet av en kurs per år i klinisk epidemiologi, vilket av undervisningsrepresentanterna framhållits såsom önskvärt. Det förutsattes emellertid, att ifrågavarande sjukhus i fortsättningen liksom hittills skall utan särskild kostnad för staten stå öppet för anordnan-

det av s. k. visitronder i den utsträckning, som enligt den nya studieordningen anses erforderlig.

Kommissionen och landstinget har vid förhandlingarna utgått från att vid universitetet i Lund kommer att — såsom förutsatts i propositionen nr 212/1954 — årligen anordnas tre kurser i ämnet klinisk epidemiologi samt att dessa kurser skall förläggas till epidemisjukhuset i Lund. Med anledning härav erinras om att 1955 års läkarutbildningsutredning i sitt betänkande rörande kliniska utbildningsplatser för blivande läkare (SOU 1956: 34) föreslagit en ökning av de kliniska utbildningsplatserna vid universitetet från 70 till 90 innebärande en ökning av antalet kurser i klinisk epidemiologi från tre till fyra. Mot bakgrund av de betydande kostnader staten ådrager sig vid bifall till kommissionens av departementschefen förordade förslag och med hänsyn till de normer, efter vilka det statliga driftbidraget enligt uppgörelsen med landstinget är uppbyggt, förutsattes, att ett eventuellt genomförande av läkarutbildningsutredningens förslag icke skall föranleda någon ändring av de nu förordade bidragsgrunderna.

Utskottet. Den av 1954 års riksdag beslutade läkarutbildningsreformen har bl. a. inneburit en omläggning av undervisningen i epidemiologi, vilken haft till följd, att vissa epidemisjukhus i ökad utsträckning måst tagas i anspråk för undervisningen. De avtal som riksdagen numera godkänt i fråga om epidemisjukhusen i Stockholm och Uppsala har utformats på så sätt, att staten åtagit sig att erlagga bidrag till avlöning och pensionering av viss läkar- och kontorspersonal samt ersättning med visst belopp för lokalupplåtelse, utrustning m. m.

De i detta sammanhang föreslagna grunderna för beräkning av det statliga bidraget till kostnaderna för driften av epidemisjukhuset i Lund är konstruerade på annat sätt än förenämnda överenskommelser. Enligt i propositionen lämnade uppgifter kommer emellertid bidraget icke att väsentligt avvika från motsvarande bidrag till epidemisjukhuset i Stockholm. Med hänsyn härtill och då någon för staten förmånligare uppgörelse icke synes ha stått att vinna, anser sig utskottet böra acceptera den föreslagna anordningen. Utskottet tillstyrker, att härav föranledda kostnader får bestridas från det förslagsanslag till Bidrag till Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund, som riksdagen tidigare anvisat. I enlighet med vad utskottet framhållit i sitt utlåtande nr 11 torde det ökade medelsbehovet icke böra föranleda en uppräknning av detta anslag.

Såsom departementschefen anfört kan av kommissionen återopade omständigheter icke anses fullt ut motivera den föreslagna kostnadsfördelningen mellan staten och landstinget vid uppförandet av en ny observationspaviljong. Då denna uppges i betydande utsträckning vara föranledd av undervisningens behov och någon för staten förmånligare uppgörelse inte heller i detta avseende synes ha varit möjlig att erhålla, vill emellertid ut-

skottet icke motsätta sig förslaget. I anslutning till vad byggnadsstyrelsen anfört angående den uppgivna kostnaden för paviljongen vill utskottet understryka angelägenheten av att alla möjligheter till kostnadsbesparingar tillvaratages.

Kungl. Maj:ts förslag i fråga om statens bidrag till kostnaderna för utrustning av förenämnda paviljong ansluter sig till den kostnadsfördelning, som utskottet under nästföregående punkt tillstyrkt beträffande utrustningen för A- och B-blocken, och kan under hänvisning till vad därvid anförts av utskottet godtagas. Utskottet vill emellertid även i detta sammanhang understryka, att ställningstagandet inte får anses prejudicerande.

Med hänsyn till önskvärdheten av att klientelet vid epidemisjukhuset i Malmö kunnat utnyttjas i undervisningens och forskningens tjänst finner utskottet i likhet med departementschefen beklagligt, att någon överenskommelse icke erhållits rörande anordnandet av en kurs vid detta sjukhus. Den begärda ersättningen för ett dylikt arrangemang synes dock med hänsyn till undervisningens omfattning alltför stor för att vara ekonomiskt försvarbar.

Slutligen vill utskottet framhålla, att utskottet i likhet med departementschefen förutsätter, att ett eventuellt genomförande av läkarutbildningsutredningens förslag om en ökning av de kliniska utbildningsplatserna vid Lunds universitet icke skall föranleda någon ändring av nu överenskomna bidragsgrunder.

Under återopande av det anförda hemställer utskottet,

att riksdagen må godkänna av departementschefen i statsrådsprotokollet över inrikesärenden för den 6 mars 1959 förordade grunder rörande statens bidrag till anordnande av undervisning i klinisk epidemiologi vid epidemisjukhuset i Lund.

5:o) Bidrag till vissa byggnadsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund m. m. Kungl. Maj:t har föreslagit riksdagen att till Bidrag till vissa byggnadsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund m. m. för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 820 000 kronor.

För detta ändamål är i gällande riksstat uppfört ett reservationsanslag av 4 500 000 kronor.

Enligt mellan Kungl. Maj:t och kronan, å ena, samt Malmöhus läns landsting, å andra sidan, träffad överenskommelse om dispositionen av viss tomtmark i Lunds stad m. m. skall staten bidra med hälften av kostnaderna för sådana nya sjukhusbyggnader, som kommer att uppföras på norra lasarettsområdet, i den mån dessa ersätter byggnader på södra lasarettsområdet. Jämlikt beslut av 1952 års riksdag skall staten jämväl bidra med

hälften av de framtida kostnaderna för uppförande av ett centralblock vid lasarettet i Lund, i enlighet med ritningar och kostnadsberäkningar, som efter godkännande av medicinalstyrelsen och centrala sjukvårdsberedningen må komma att framdeles godkännas av riksdagen. Härutöver har staten sedan länge med hänsyn till lasarettets betydelse för den medicinska undervisningen och forskningen brukat bidra med hälften av kostnaderna för övriga byggnadsarbeten vid lasarettet. Någon bindande förpliktelse för staten att lika med landstinget dela kostnaderna för sådana arbeten föreligger emellertid icke f. n. I den mån statsbidrag ansetts böra komma i fråga har detta skett efter prövning i varje särskilt fall. Erfarenheterna har visat, att detta system för statlig bidragsgivning är förenat med betydande nackdelar. Några bestämda riktlinjer för statens medverkan föreligger icke, och staten blir ofta satt i efterhand utan möjlighet att inverka på tillkomsten av nya byggnadsföretag och dessas omfattning. Mot bakgrunden härav synes det departementschefen önskvärt, att förhandlingar kommer till stånd mellan staten och landstinget syftande till ett förmligt avtal med landstinget angående omfattningen och storleken av statsbidraget till byggnadsarbeten m. m. vid lasarettet i Lund. Härvid bör eftersträvas att åstadkomma en gränsdragning mellan, å ena sidan, byggnads- och utrustningsprojekt av beskaffenhet att staten bör bidra därtill samt den omfattning i vilken sådant bidrag skall lämnas och å andra sidan arbeten av beskaffenhet att böra hänföras till drift- och underhållskostnader eller eljest av sådan karaktär, att endast driftbidrag enligt överenskomna normer eller intet statligt bidrag bör utgå. I anslutning härtill bör jämväl undersökas möjligheterna att redan på utrednings- och planeringsstadiet åvägabringa någon form av förhandlingsförfarande mellan representanter för staten och landstinget eventuellt genom tillskapande av ett permanent organ för ändamålet. Det är departementschefens avsikt att utverka, att nuvarande förhandlingsuppdrag för den statliga förhandlingskommissionen i Lund utvidgas i enlighet med vad nu förordats. I samband härmed torde jämväl frågan om en förstärkning eller ombildning av förhandlingskommissionen få upptagas till prövning.

Mot bakgrunden av det nu sagda talar vissa skäl för att den av lasarettsdirektionen gjorda anslagsframställningen icke bör upptagas till slutlig prövning, förrän klarhet vunnits rörande den framtida kostnadsfördelningen mellan staten och landstinget i fråga om här avsedda byggnadsföretag vid lasarettet i Lund. Då emellertid ett dylikt förfarande kan befaras medföra att vissa för sjukvården och därmed den medicinska undervisningen nödvändiga byggnadsföretag ställs på framtiden, har departementschefen ansett sig böra upptaga de gjorda äskandena till prövning i enlighet med de grunder för statsbidrag, som hittills tillämpats. Därvid har departementschefen ansett sig böra förordna, att staten bidrager med halva kostnaden för följande byggnadsföretag, nämligen inredningsarbeten för anordnande av urologisk avdelning, anordnande av tak över förbindelsebrygga

samt om- och tillbyggnad av det audiologiska laboratoriet. Emellertid understrykes, att detta ställningstagande icke får anses vara prejudicerande. I detta sammanhang erinras om att enligt 1950 års markavtal på södra lasarettssområdet uppförd byggnad skall överlämnas till universitetet, så snart byggnaden ersatts av byggnad på norra lasarettssområdet. De lokaler på södra lasarettssområdet, i vilka den neurokirurgiska kliniken f. n. inrymmer, är avsedda att — efter den neurokirurgiska kliniken inflyttning i A—B-blocken på norra lasarettssområdet — tagas i anspråk för den urologiska avdelningen. Enligt vad under hand inhämtats möter från universitetets sida icke hinder mot att genom neurokirurgiska kliniken bortflyttning ledigblivna lokaler provisoriskt disponeras för urologisk avdelning under förutsättning, att provisoriet icke äger bestånd längre än t. o. m. utgången av år 1967. Vid sådant förhållande har departementschefen ansett sig kunna biträda lasarettsdirektionens framställning i denna del.

Någon medelsanvisning för bestridande av kostnaderna för vidtagande av skyddsanordningar å yttertak samt för ombyggnad av hiss i det nuvarande centralköket är departementschefen icke beredd att nu förorda. Frågan om och i vilken utsträckning staten bör bidra till kostnaderna för dessa arbeten torde lämpligen få upptagas till prövning i samband med de förhandlingar, som enligt vad tidigare uttalats bör komma till stånd mellan staten och landstinget. Departementschefen tillstyrker sålunda med beaktande av vad byggnadsstyrelsen i denna del anfört, att med anledning av direktionens framställning för nästa budgetår anvisas (13 000 + 10 000 + 26 000) 49 000 kronor.

I likhet med förhandlingskommissionen anser sig departementschefen böra förorda, att staten bidrager med hälften av kostnaderna för anordnande av lågaktivitetslaboratorium, djurstallar samt omklädnadsrum för medicine kandidater och föreslår sålunda, att för dessa arbeten för nästa budgetår anvisas tillhoppa 31 000 kronor.

Det nu framlagda förslaget till centralblockets uppförande i en andra byggnadsetapp utgör i väsentliga delar ett helt nytt förslag i förhållande till det ursprungliga byggnadsprogrammet. Enligt förslaget avses sålunda ifrågavarande byggnadsetapp skola omfatta två flyglar, den ena inrymmande centrallaboratorium för klinisk kemi jämte två våningsplan med forskningslaboratorier och den andra centrallaboratorium för klinisk fysiologi jämte likaledes två våningsplan för forskningslaboratorier. Flyglarna avses skola sammanbindas av dels en byggnad med för centrallaboratorierna gemensamma lokaler för administration, bibliotek, undervisning m. m. samt instrumentverkstäder med expedition och förrädslokaler, dels ock en byggnad innehållande djurstallar och djurexperimentell avdelning. Programmet för etappen innebär en betydande utökning jämfört med vad som tidigare planerats, då etappen avsågs att utföras som endast en flygel med en total lokalyta av cirka 3 600 m². Det aktuella förslaget innebär sålunda en ökning

med cirka 1 700 m² för undervisning och sjukvård samt cirka 2 300 m² för forskningsändamål. Den för det ursprungliga förslaget beräknade kostnaden, 5 700 000 kronor, torde enligt byggnadsstyrelsen i dagens prisläge bära uppräknas till cirka 7 500 000 kronor, vilket belopp med en ökning av 1 700 m² bör höjas till 11 000 000 kronor. Inklusiva forskningslokaler har etapp II nu beräknats till cirka 16 050 000 kronor, vartill kommer 410 000 kronor för värmekulvert.

Då det gäller att bedöma det nu framlagda förslaget är det enligt departementschefens mening angeläget att beakta de ökade krav på tillgång till laboratorielokaler, som kännetecknar de senaste årens utveckling. Sålunda erinras om, att utvecklingen inom de två disciplinerna klinisk kemi och klinisk fysiologi under senare år gått mycket snabbt, vilket kommit dessa ämnen att ställa betydande krav i fråga om lokaler och utrustning. Denna utveckling har ingalunda avstannat utan tenderar mot en alltmer ökad tillämpning av kemiska och fysiologiska kunskaper i diagnostik och terapi. Under senare år har därjämte tillkommit vissa andra omständigheter, som icke kunnat förutses vid planeringen av den kliniska forskningens lokalbehov och som väsentligt ändrat grundvalen för denna behovsprövning. Den snabba utvecklingen av den kliniska forskningen med mera utpräglad inriktning på laboratoriemässiga undersökningar är sålunda en omständighet som fört frågan om klinikernas lokalbehov i ett nytt läge. Den kliniska forskningens olika grenar har vidare utvecklats till skilda enheter, som på flera områden samarbetar med teoretiska institutioner, men som på grund av sin speciella metodik fordrar särskilda laboratorieenheter. Ifrågasvarande forskning kräver numera även kontinuerlig tillgång till kvalificerad och dyrbar apparatur, varför behovet av en modernt utrustad verkstad för erforderlig teknisk service blivit alltmer framträdande. För den kliniska forskningen är jämväl djurförsök oumbärliga.

Mot bakgrunden av det nu sagda har departementschefen icke funnit anledning till erinran mot förslaget att i samband med tillgodoseende av de kliniskt-kemiska och kliniskt-fysiologiska institutionernas lokalbehov jämväl bereda lokaler för klinisk forskning. Departementschefen är emellertid icke nu beredd att taga ställning till programmet för dylika lokaler beträffande hela etappen II. Då emellertid de lokaler för forskningsavdelningar, som ingår i den första delen av etappen, under alla omständigheter torde bli av mindre omfattning än vad ett komplett program bör omfatta, har departementschefen ansett sig kunna biträda förslaget till anordnande i en första deletapp av två våningsplan för forskning. Med ett ställningstagande till frågan om anordnande i en andra deletapp av ytterligare forskningslokaler torde emellertid få tills vidare anstå. Byggnadsstyrelsen har i detta sammanhang erinrat om, att behovet av lokaler för klinisk forskning anmält sig jämväl i Uppsala, Göteborg och Umeå samt ansett frågan om program och lämplig omfattning av sådana lokaler lämpligen bära ut-

redas och bedrivs i ett sammanhang för landet i dess helhet. Departementschefen är icke beredd att biträda detta förslag, men understryker angelägenheten av att byggnadsstyrelsen såsom centralt granskande organ verkar för erforderlig samordning på detta område. Mot det nu aktuella förslaget i övrigt har departementschefen icke funnit anledning till erinran. På av byggnadsstyrelsen anförda skäl synes emellertid ytterligare utredning böra ske av frågan om anordnande av värmekulvert. Det förutsattes, att centrala sjukvårdsberedningen och byggnadsstyrelsen beredes tillfälle att under fortlöpande kontakt följa det fortsatta utredningsarbetet. I detta sammanhang erinras om, att vid anmälan av andra byggnadsfrågor till innevarande års riksdag understrukits vikten av att alla ansträngningar göres för att hålla nere kostnaderna för statliga och andra med statsmedel finansierade byggnadsföretag. Departementschefen utgår därför ifrån, att alla möjligheter till kostnadsbesparingar tillvaratages under det kommande projekteringsarbetet och föreslår, att för påbörjande av etapp II av centralblocket för nästa budgetår anvisas 1 000 000 kronor.

Enligt förutnämnda mellan staten och landstinget ingångna markavtal skall staten bidra med hälften av kostnaderna för uppförande på norra lasarettområdet av ett nytt centralkök. Hälso- och sjukvårdsstyrelsen har nu framlagt förslag till centralkökets uppförande i en andra byggnadsetapp. Kostnaderna för denna etapp har i 1956 års prisläge beräknats till 3 640 000 kronor. Det förordas, att å staten fallande del eller 1 820 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

För utbyggnad av kulvertsystemet bör för nästa budgetår anvisas 422 000 kronor.

Vid anmälan i det föregående av frågan om bidrag till anordnande av undervisning i klinisk epidemiologi vid lasarettet i Lund har förordats, att staten skall bidra med hälften av de till 3 916 000 kronor beräknade kostnaderna för anordnande av en ny observationspaviljong samt installation av vissa hissar i epidemisjukhuset. Därest riksdagen icke framställer erinran häremot, torde för ändamålet för nästa budgetår böra anvisas 1 500 000 kronor.

Vid bifall till vad i det föregående förordats skulle statsbidraget för nästa budgetår uppgå till 4 822 000 kronor, vilket belopp anses böra avrundas till 4 820 000 kronor.

Utskottet. Såsom departementschefen anført har staten sedan länge brukat bidra med hälften av kostnaderna för byggnadsarbeten vid lasarettet i Lund, men någon bindande förpliktelse härutinnan föreligger icke. När statsbidrag ansetts böra komma i fråga har detta skett efter prövning i varje särskilt fall. Härigenom blir staten ofta satt i efterhand utan möjlighet att inverka på tillkomsten av nya byggnadsföretag och deras omfattning. Vad departementschefen anført i fråga om åtgärder för avhjälpande

av de nackdelar för staten som är förbundna med ett sådant förfarande har därför inte föranlett någon erinran från utskottets sida.

De delar av lasaretsdirektionens äskanden, som i propositionen upptages till slutlig prövning, avser en statlig medelsanvisning om 49 000 kronor. Ehuru skäl talar för att en överenskommelse i fråga om den framtida kostnadsfördelningen dessförinnan bort avvaktas, vill utskottet med hänsyn till byggnadsföretagens betydelse för undervisningen inte motsätta sig detta förslag. I likhet med departementschefen vill emellertid utskottet med hänsyn till föreliggande omständigheter understryka, att detta ställningstagande inte får anses vara prejudicerande.

Det förslag som av landstinget framlagts rörande centralblockets uppförande i en andra byggnadsetapp utgör, såsom framgår av det föregående, i väsentliga delar ett helt nytt förslag i förhållande till det ursprungliga byggnadsprogrammet och har en avsevärt större omfattning än vad som tidigare förutsatts. Med hänsyn till de ökade kraven på tillräckliga lokaler för den kliniska forskningen vid undervisningssjukhusen tillstyrker emellertid utskottet Kungl. Maj:ts förslag härutinnan och förordar, att ett ställningstagande till frågan om anordnande i en andra deletapp av ytterligare forskningslokaler tills vidare får anstå. Utskottet förutsätter i likhet med departementschefen, att centrala sjukvårdsberedningen och byggnadsstyrelsen beredes tillfälle att under fortlöpande kontakt följa det fortsatta utredningsarbetet. I anslutning till vad i detta och andra sammanhang anförts angående vikten av att alla ansträngningar göres för att hålla nere kostnaderna för statliga och andra med statsmedel finansierade byggnadsföretag vill utskottet understryka angelägenheten av att alla möjligheter till kostnadsbesparingar tillvaratages under det kommande projekteringsarbetet.

Under hänvisning till att utskottet under punkten 4 förklarar sig inte vilja motsätta sig det föreslagna statliga bidraget till kostnaderna för en ny observationspaviljong m. m. och då Kungl. Maj:ts förevarande förslag i övrigt icke givit utskottet anledning till erinran eller särskilt uttalande, hemställer utskottet,

att riksdagen må till *Bidrag till vissa byggnadsarbeten vid Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund m. m.* för budgetåret 1959/60 under elfte huvudtiteln anvisa ett reservationsanslag av 4 820 000 kronor.

Stockholm den 14 april 1959

På statsutskottets vägnar:

MARTIN SKOGLUND

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet ha närvarit

från f ö r s t a kammaren: herrar Näsström, Gillström, Ivar Johansson, Birger Andersson, Sundelin, Thun, Bergman, Holmqvist, Pålsson, Axel Johannes Andersson, Söderberg, Bertil Petersson, Palme, Ragnar Bergh och Edström; samt

från a n d r a kammaren: herrar Skoglund i Doverstorp, Åkerström, Pettersson i Degerfors, Malmborg, Jansson i Kalix, Persson i Växjö, Gustafsson i Stockholm, Karlsson i Olofström, Nilsson i Göingegården, fröken Elmén, herrar Cassel, Hansson i Önnarp, Gustafsson i Skellefteå, Johansson i Norrköping och Larsson i Hedenäset.
